

O PERSPECTIVĂ COGNITIVĂ ASUPRA STUDIILOR LITERARE (II)*

Gabriela Tucan
(Universitatea de Vest din Timișoara)

gabriela.tucan@e-uvf.ro

A Cognitive Approach to Literary Studies (II)

The working assumption of this paper considers whether an engagement with cognitive sciences can change the ways we do and read literary studies. For both pragmatic and theoretical reasons, the new science of cognitive poetics sets out to show that literary studies have much to gain from the intersection of various cognitive disciplines. On the other hand, the immediate implications of such an intellectual endeavour can be mutually profitable for both literary studies and cognitive research itself. Cognitively-informed literary theories look into our cultural artefacts for marks of commonly shared cognitive patterns and human commonalities. However, the foundations of such an approach to literature lie directly in cognitive linguistics; hence, a large part of this study is dedicated to the presentation of a series of concepts and operations shared by cognitive linguistics. What cognitive linguists propose, in essence, is an analysis of the human ability to understand and create meanings. The body of research in cognitive linguistics outlined here, though highly selective, proves its substantial results and applications in other neighbouring areas concerned with the nature of language as a product of our general cognitive abilities.

Keywords: *cognitive poetics, cognitively-oriented literary studies, cognitive linguistics, embodied cognition, categorization, frames, conceptual metaphor, metonymy*

Ce pot face științele cognitive pentru literatură? Poetica cognitivă: un răspuns.

De-a lungul timpului literatura a fost adesea considerată un caz mult prea particular pentru a ne transmite ceva relevant despre funcționarea minții umane, așa încât științele cognitive nu i-au acordat suficientă atenție. Mai nou, însă, prin dezvoltarea unei noi ramuri a științelor cognitive, poetica cognitivă, se încearcă un studiu mai amănunțit al actelor de lectură în cursul cărora au loc, cel mai probabil, procese cognitive însemnate care pot dezvălui detalii importante despre funcționarea generală a minții umane. Scopul unui astfel de demers este acela de a demonstra că înțelegerea proceselor care se desfășoară în timpul actului de lectură nu se oprește la o simplă aprofundare a textului în cauză, ci oferă o măsură științifică lecturii și, în ultimă instanță, face legătura între poetică și celelalte științe cognitive, cum ar fi lingvistica sau psihologia cognitivă, inteligența artificială sau științele medicale care studiază sistemul nervos.

Cadrul de interes al poeticii cognitive este ambițios prin intenții, susținând că textul supus unei lecturi serioase, reflexive trece, în fapt, printr-o știință a lecturii, și nu printr-o simplă citire în care sensurile rămân captive în mintea cititorului, fără a fi împărtășite și mai apoi fără a fi supuse unei dezbateri de lectură. Poeticianul Peter Stockwell este una dintre primele voci care aduce în discuție legitimitatea unei științe a lecturii în cartea sa *Cognitive Poetics: An Introduction* (2002), în a cărei introducere se explică conexiunile inerente dintre corp, minte și literatură. Procesul de lectură, spune Stockwell, vehiculează „un set de date care activează principii și modele generale în schimbul dintre text și cititor” (Stockwell 2002: 2; trad. autorului), o definiție cu un grad mult prea ridicat de abstracție. Înțelegerea proceselor concrete care devin funcționale atunci când ne angajăm în lectură nu trebuie pusă în termeni abstracți sau pur teoretici. Nu există, așadar, în opinia lui Stockwell, un model general-valabil care poate fi aplicat în abstract lecturii, de aceea răspunsul (adică, o definiție a lecturii) ar trebui căutat în lectura multiplă, „în detaliul și calitatea a multor lecturi diferite. Fiecare lectură este importantă

pentru noi; lecturile nu sunt doar simple mijloace spre un sfârșit abstract. Într-adevăr, în detaliul lecturilor stă întreg interesul și fascinația.” (Stockwell 2002: 2; trad. autorului)

Lectura, înțeleasă în spiritul poeziei cognitive, pornește de la cunoașterea amănunțită a *contextului* în care este citit textul și care îi va oferi sens acestuia. Există tot atâtea sensuri câte contexte, cu mențiunea pe care o face P. Stockwell (2002) potrivit căreia întotdeauna trebuie să existe o evaluare adecvată a contextului pentru a putea da un sens ”corect” textului. Lectura nu are deci un statut obiectiv, ci este mereu redefinită în funcție de circumstanțele în care se produce. Din punctul acesta de vedere, al relației dintre text și context, literatura, mai exact limbajul literar creativ, se deschide spre circumstanțial și spre uzul curent al limbii, înțelese dintr-o perspectivă socio-culturală, dar și una pur personală.

Întreg demersul și principiile poeziei cognitive trebuie înțelese în logica și spiritul științelor cognitive, cu precădere în linia impusă de lingvistica și psihologia cognitivă. Premiza fondatoare a acestor două științe arată că toate formele de expresie și de percepție conștientă sunt strâns legate de circumstanțele biologice și materiale în care se află un individ la un moment dat. Exemplul larg vehiculat și care poate ilustra această conexiune este acela al unei serii de structuri metaforice construite cu adverbele locative „jos” și „sus”, primul cu sens pozitiv, însemnând automat că tot ce se află sus se poate identifica cu binele, cu sensuri productive sau cu ceva de admirat, în timp ce toate elementele localizate în spațiul din jos sunt, prin opoziție, neproductive, inutile, nedemne de luat în seamă. Toate aceste concepte și înțelegerea lor sunt condiționate de experiența noastră cognitivă acumulată prin înseși existența materială: „Asta înseamnă că toate experiențele noastre, cunoașterea, credințele și dezideratele noastre depind de modele de limbaj și sunt exprimabile doar prin acestea, modele de limbaj care își au originea în existența noastră materială.” (Stockwell 2002: 5; trad. autorului)

Punct și de la capăt: lingvistica cognitivă.

Capacitățile noastre cognitive pe care le utilizăm atunci când producem limbajul și sensul acestuia sunt capacități de cogniție generale, recognoscibile independent de abilitatea umană de a folosi limbajul. Plecând de la această premiză, lingvistica cognitivă își propune un demers prin care să poată investiga producerea de sens, mai exact modul în care este creat acesta, care sunt condițiile de comunicare a sensului, precum și modalitatea în care se acționează asupra sensului. Altfel spus, scopul lingvisticii cognitive poate fi rescris prin redefinirea relației dintre sistemul cognitiv al minții, limbaj și cultură, elemente folosite de lingvistul Zoltán Kövecses în titlul studiului său introductiv în lingvistica cognitivă, *Limbaj, minte și cultură* (2006) (*Language, Mind, and Culture*). Lingvistica cognitivă poate fi considerată mai puțin o teorie a limbajului, și mai mult o teorie a producerii de sens, în plan lingvistic, dar și în plan social și cultural. Minteă umană și procesele mentale, având drept scop producerea de sens, intră acum în relație directă cu limbajul și cultura în care se utilizează respectivul limbaj. Acesta ar fi și scopul principal al lingvisticii cognitive: o încercare de a oferi o perspectivă coerentă asupra sensului și, mai ales, asupra rolului pe care îl are acesta în cogniție, limbaj și cultură.

Într-adevăr, pentru o mai bună înțelegere a scopului exact al lingvisticii cognitive trebuie inventariat setul de întrebări cu care lucrează, și evident, răspunsurile pe care această știință le oferă acestor întrebări clarificatoare. Precizez că demersul care urmează se datorează în mare măsură cercetărilor întreprinse în lingvistică de Zoltán Kövecses în lucrarea mai sus citată. În primul rând, ca știință a cogniției, lingvistica cognitivă caută să înțeleagă modul în care se acumulează cunoștințele despre lume, precum și natura acestora, și mai apoi modalitatea în care acestea sunt reprezentate în mintea umană, populată de fenomene diverse, cunoscute în mod tradițional ca facultăți ale minții. Printre elementele prezente în mintea umană apar cu precădere cele dobândite prin experiența cotidiană (spre exemplu, emoția, atenția, intenționalitatea etc) sau cele care se referă la memorie, voliție, gândire și altele. Pe lângă aceste facultăți, acceptate ca

aspecte stabile ale minții, apare și limbajul, iar întrebarea la care lingviștii încercă să răspundă este dacă acesta reprezintă o facultate mentală, cu același statut ca a celorlalte facultăți, sau dacă, din contră, limbajul are un statut special în economia minții. Și de aci o altă întrebare, aceea care caută să rezolve ecuația dintre limbaj și cogniție: este limbajul o expresie a gândirii sau, prin opoziție, limbajul este cel care modelează gândirea? În aceeași linie de idei, limbajul va fi înțeles fie ca o formă bine structurată sau chiar pre-structurată, fie ca o formă care servește strict comunicării de sens. Pe scurt, problema este dacă limbajul reprezintă o abilitate înnăscută sau una dobândită. Un posibil răspuns poate fi dat dacă se ia în considerare un alt raport, acela dintre minte și realitatea externă. Totuși, înaintea stabilirii acestui raport, există și o altă dilemă referitoare la natura realității, a lumii înconjurătoare: modul în care ne raportăm realității sau dacă înțelegem lumea ca o structură independentă de orice observator uman sau, poate invers, percepem existența ca un tot nestructurat, care primește, în cele din urmă, structură sau consistență prin intermediul proceselor cognitive pe care le folosim ca să ne raportăm lumii înconjurătoare. Relația dintre mintea umană și realitate poate fi, deci, înțeleasă în două accepțiuni, și anume: fie mintea reflectă o realitate pre-existentă, fie „crează” realitatea și îi conferă structură.

Așadar, relația sau interacțiunea minte-corp stabilește noi premise pentru o aprofundare a rolului minții în procesul producerii de sens. Dacă mintea și corpul sunt independente sau separate, mintea umană transcede corpul și se definește astfel în abstract, ignorând legăturile cu materialitatea corpului. În cel de-al doilea caz, mintea se definește direct în și prin corp, ajungând astfel să producă ceea ce lingviștii numesc „sensuri încorporate” în existența fizică. Acest raport dintre corp și minte joacă un rol semnificativ în producerea de sens. Mai exact, întrebarea ar fi dacă corpul omenesc participă în mod efectiv la transformarea semnelor și formelor lingvistice în elemente purtătoare de sens. Iar dacă așa stau lucrurile, rămâne să stabilim mai precis cum devin aceste forme purtătoare de sens. Practic, toate aceste eforturi caută să rezolve dilema esențială a modului în care limbajul primește sens.

Răspunsurile la aceste întrebări, care gestionează raporturile dintre minte, limbaj și cultură, sunt date în mod diferit, în funcție de perspectiva asumată asupra minții umane. Două perspective definitorii, cea „obiectivistă” și cea „experiențialistă”, domină gândirea actuală și care ar trebui privite ca două poziții extreme în înțelegerea minții umane. Din perspectiva obiectivistă, mintea umană este modulară, iar fiecare aspect component al acesteia este guvernat de un set aparte de procese cognitive. Mintea umană se raportează la o realitate structurată ale cărei categorii sunt clar definite prin intermediul unor proprietăți de bază pe care le împărtășesc. Această realitate obiectivă va fi deci oglindită la nivel mental. Prin desprinderea de realitate, mintea se dovedește a fi independentă de corp sau de orice formă materială; mintea și gândirea, prin excelență, vor fi abstracte. În mod similar, limbajul este înțeles ca o facultate independentă, avându-și propriile sale reguli abstracte și universale. Drept urmare, producerea de sens se definește printr-un set de condiții suficiente și necesare, preluate din realitate unde există deja obiectul sau activitatea la care formele și semnele lingvistice fac referire.

În opoziție cu perspectiva obiectivistă, răspunsurile experiențialiste diferă în mod sistematic. În acest caz, realitatea nu mai apare ca pre-definită sau pre-structurată, ceea ce înseamnă că nu mai este independentă de factorul uman. Prin urmare, în realitatea exterioară nu se mai regăsesc categorii gata formate; altfel spus, realitatea nu există decât în măsura în care avem acces la aceasta prin intermediul unor experiențe unice și particulare. Lumea percepută la nivelul minții este construită imaginar pe măsură ce se acumulează o serie de experiențe, proiectate cu ajutorul procesului de categorizare (*categorization*), prin construirea unor cadre de cunoaștere (*frames*) sau prin utilizarea metaforelor conceptuale (*conceptual metaphors*) – procese cognitive care facilitează aprofundarea experiențelor. Accesul la realitate se produce prin intermediul unor procese cognitive literale sau figurate (vezi metafora). În perspectiva experiențialistă, corpul joacă un rol decisiv în procesele mentale, iar din interacțiunea corpului cu

mediul înconjurător rezultă categoriile minții, gândirea este deci „încorporată”. Limbajul nu mai este văzut ca formă, ci este înțeles ca transmitător principal al sensului.

Este clar că cele două perspective asupra lumii, corpului și limbajului – perspectiva obiectivistă și cea experiențialistă – oferă răspunsuri semnificativ diferite dilemelor privitoare la înțelegerea sensului și a producerii acestuia în limbaj, minte și cultură.

În încercarea de a clarifica raportul și interacțiunea dintre limbaj și mintea umană, lingvistica cognitivă face un inventar al operațiunilor cognitive care acționează la nivelul minții și prin a căror aport se poate ajunge la modelarea cunoștințelor despre lume. Din acest punct de vedere, lingvistica cognitivă ia în considerare și analizează un set de procese cognitive care și-au câștigat doar mai recent statutul de procese mentale cu funcție cognitivă bine definită. Pe lângă procesele cognitive operaționale deja cunoscute, cum ar fi percepția, atenția, punctul de vedere, categorizarea, așezarea figurii în fundal, funcția imaginilor-schemă, lingviștii cognitivi au început să-și lărgească câmpul de cercetare spre alte câteva mecanisme figurate, și anume metafora și metonimia.

Sensul, mintea și corpul

În cele ce urmează voi face o prezentare succintă a câtorva operațiuni cognitive utilizate în lingvistica cognitivă și care oferă, în același timp, o înțelegere mai cuprinzătoare a fenomenului de cunoaștere și de producere a sensului. Așadar, un prim proces cognitiv ar fi categorizarea sau, mai exact, sistemul de categorii conceptuale, esențiale în formarea sensului. Întrebarea de cercetare a lingviștilor se referă la modul în care aceste categorii sunt reprezentate la nivelul minții, din moment ce tocmai aceste reprezentări constituie baza unitară a categoriilor. Un prim pas în înțelegerea categoriilor conceptuale este acela care urmărește procesul prin care se dobândesc aceste categorii. Barsalou (1992: 26) prezintă cele cinci etape prin care se realizează acest proces al categorizării. Primul contact cu entitatea care urmează a fi categorizată se realizează la nivelul percepției; se formează astfel o descriere structurală a entității sau o configurare atentă a elementelor componente ale acestei entități. În următoarea etapă se caută un set de reprezentări categoriale în care respectiva descriere s-ar putea încadra, urmând ca în pasul imediat următor să fie luată o decizie cu privire la reprezentarea cea mai potrivită descrierii structurale făcute în prima etapă. Această decizie poate fi luată numai utilizând cunoștințele pe care le avem deja cu privire la respectiva categorie, cunoștințe care pot fi îmbunătățite cu fiecare proces de categorizare, care poate astfel aduce elemente noi în reprezentare. Aceste etape succesive participă la formarea reprezentărilor categoriilor, proces care se derulează aproape automat și foarte rapid, dar esențial în raportul dintre realitate și sensurile acesteia, așa încât „una dintre cele mai semnificative abilități pentru supraviețuire este abilitatea de a categoriza obiectele și evenimentele din jurul nostru. Prin crearea de categorii conceptuale dăm sens lumii; atunci când întâlnim obiecte și evenimente noi, le atribuim unor categorii deja existente sau creăm altele noi în care le să le putem încadra. Producerea de sens se datorează în mare parte procesului de categorizare și produsului acestui proces – categoriile conceptuale. De cele mai multe ori, formăm și utilizăm categorii în mod inconștient și fără niciun efort. Așadar, producerea de sens este adesea și o activitate inconștientă și care nu solicită niniun efort.” Kővecses (2006: 36; trad. autorului)

Reprezentările categoriale pot fi înțelese exclusiv în relație cu modul în care se definesc categoriile conceptuale. Kővecses (2006) identifică trei modele prin care pot fi definite categoriile: în modelul clasic, dezvoltat de Lakoff (1987), categorizarea se produce în funcție de trăsăturile esențiale pe care le prezintă entitățile care vor fi categorizate. Pe lângă aceste trăsături, definite la rândul lor printr-un set de condiții necesare și suficiente, mai există și un număr de trăsături periferice, desigur nu atât de importante în procesul categorizării. Fiecare membru al unei categorii date va împărtăși aceleași trăsături esențiale cu ceilalți membri din categorie, așa

încât dacă una dintre trăsături nu apare în profilul unei entități, aceasta nu va fi inclusă în respectiva categorie, în logica teoriei condițiilor necesare și suficiente.

Pe de altă parte, un alt doilea model propus de către L. Wittgenstein 1986 [1953] în teoria sa asupra categoriei JOCULUI neagă prezența trăsăturilor esențiale în definirea categoriilor. În opinia sa, nu există nicio trăsătură esențială care să fie împărtășită exclusiv de către toți membrii unei categorii. În schimb, ceea ce conferă coerență reprezentărilor categoriale este un „aer de familie” între membrii unei categorii. Această teorie desființează practic condițiile necesare și suficiente ale membrilor unei categorii, recunoscând forța de reprezentare mai mare a anumitor membri, în defavoarea altora. Putem observa că într-o categorie există membri prototipici care reprezintă cel mai fidel respectiva categorie, iar această reprezentare prototipică variază cel mai adesea de la o cultură la alta: „termenul de *prototip cultural* sugerează că reprezentările noastre mentale ale categoriilor au un caracter atât cognitiv cât și cultural.” (Kövecses 2006: 36; trad. autorului)

În final, un al treilea model construiește în reprezentarea categoriilor un membru-prototip, de natură abstractă, ceea ce înseamnă că trăsăturile acumulate sunt în fapt proprietățile unor membri concreți, proprietăți preluate și transformate în reprezentări abstracte. Aceste „modele exemplare” reprezintă „o serie liberă de memorii exemplare.” (Kövecses 2006: 27; trad. autorului) Dincolo de aceste trei modele de categorizare, procesul de formare și comprehensiune a categoriilor trebuie înțeles ca un proces cognitiv în esență, dar, tot atât de important, ca un proces pentru care cultura în care se produc categorizările joacă un rol esențial.

Categorizarea se produce, așadar, pe baza unui număr de trăsături ale membrilor unei categorii, fie că este vorba de proprietățile esențiale ale modelului clasic, fie că discutăm de o reprezentare prototipică sau de modele „exemplare”. Insuficiența acestei abordări, sesizată de Kövecses (2006), se referă la faptul că aceste liste de proprietăți limitează în bună măsură cunoștințele pe care le avem despre lume. Pentru a organiza experiența noastră în lume într-un mod mai coerent, lingvistica cognitivă propune spre discuție un alt proces de cogniție, mai cuprinzător și mai ambițios prin intenții. Listele cu proprietăți ale categoriile conceptuale sunt înlocuite acum prin crearea unor cadre de cunoștere (*frames*) care nu mai au doar un simplu rol de inventariere a proprietăților, ci iau în calcul chiar structura categoriilor conceptuale, precum și conexiunile conceptuale dintre proprietăți. De data aceasta, sensul se produce prin intermediul acestor cadre care „constituie un sistem enorm și complex despre lume. Această rețea largă de cadre reflectă cunoștințele pe care le folosim în utilizarea limbajului (de exemplu, cum ne dăm seama de sensul produs), precum și modul în care gândim și acționăm în lume” (Kövecses 2006: 69; trad. autorului).

Cadrele pe care le creăm imaginar provin din directa noastră interacțiune cu lumea, din experiențele pe care le includem într-un anumit cadru, în funcție de mai mulți factori; spre exemplu, în funcție de răspunsul emoțional față de o situație sau în funcție de convingerea pe care o avem că respectivul cadru ne va spori influența acțiunii noastre. Din această perspectivă, aceste cadre cognitive arată clar modalitatea în care se înțeleg sensurile cuvintelor și, prin extensie, lumea în care negociem raporturile cu diferitele problematice care ni se propun spre rezolvare. În final, cadrele de cunoștere se dovedesc a fi produse culturale autentice care vehiculează înțelesul pe care o anumită cultură îl împărtășește parțial sau total. Așadar, cadrele sunt deschise unei variații în interiorul aceleiași culturi sau între mai multe culturi, ceea ce duce la concluzia că anumite cadre pot exista exclusiv într-o anumită cultură sau într-un număr restrâns de culturi, lucru ce conferă specificitate culturală. În această reprezentare concretă a culturilor nu există o realitate obiectivă apriorică, atâta timp cât formarea acestor cadre se produce prin reprezentări mentale ale imaginației noastre.

În consecință, atât procesul de categorizare, cât și acela al formării de cadre ale cunoașterii facilitează descoperirea sensului în lume, sau, altfel spus, dau sens unei realități mai apropiată acum de limbaj și de mintea umană. Și tocmai această deschidere a limbajului face posibilă acceptarea unui număr mai variat de procese de cogniție, atribuite anterior strict

limbajului literar. Metafora și metonimia sunt preluate în studiul științelor cognitive într-un înțeles complet nou, ceea ce înseamnă că cele două figuri de stil părăsesc cadrele limbajului ornamental sau literar pentru a juca un rol important în experiența socială și mult mai concretă a lumii în care trăim. Într-o nouă accepțiune, metafora și metonimia structurează experiențele cel mai des vehiculate, dau formă percepției și acțiunilor noastre; practic, metafora și metonimia devin structuri conceptuale „alături de care trăim”, într-o parafrază a studiului fundamental al celor doi cercetători, George Lakoff și Mark Johnson, *Metaphors We Live By*, publicat inițial în 1980. Teza pe care o propun cei doi lingviști reconsideră rolul metaforei în limbajul cotidian, abordare care anulează tratarea metaforei ca simplu element al imaginației poetice sau al limbajului retoric ornamental. Metafora reprezintă acum mai mult decât o manieră aparte de exprimare, primind o funcție nouă, aceea de a influența direct modul de gândire și de acțiune vehiculat în experiențele cotidiene: „metafora pătrunde în viața cotidiană, nu numai în limbaj, dar și în gândire și acțiune. Sistemul nostru conceptual obișnuit, în baza căruia gândim și acționăm, este fundamental metaforic.” (Lakoff & Johnson 2003 [1980]: 3; trad. autorului)

Această reevaluare a metaforei, având un rol conceptual, propune în fapt o reevaluare a întregului sistem conceptual: conceptele cu ajutorul cărora dăm sens lumii nu mai rezidă exclusiv în intelect, ci coboară spre un nivel mai concret al experiențelor, acela al percepției, al orientării în lume sau al relaționării față de realitatea înconjurătoare. Metaforei i se conferă o bază experiențială, ignorată inițial, dar reconsiderată de lingvistica cognitivă, și redefinită ca „figură conceptuală”: „În fapt, credem că nicio metaforă nu poate fi înțeleasă sau chiar reprezentată adecvat, independent de baza sa experiențială.” (Lakoff & Johnson 2003 [1980]: 19; trad. autorului)

Pentru cognitiști, metafora derivă dintr-o bază experiențială sau direct din experiența corporalității, din conexiunile neuronale transmise corpului de către creier. Această ipoteză a dat naștere unei recente teorii în studiile de neurologie: „creierul este cel care conduce corpul, iar dacă metafora se află în corp, aceasta trebuie să existe și în creier. Experiența încorporată rezultă în anumite conexiuni neuronale între zone ale creierului.” (Kövecses 120; trad. autorului) Metafora depășește stadiul unui simplu fenomen lingvistic, izolat în limbajul poetic, devenind în același timp și un fenomen conceptual, socio-cultural, neuronal, înscris în datele corporalității. Având statutul unui fenomen complex, metafora funcționează prin conectarea a două domenii de experiență, diferite din punct de vedere conceptual sau, în termenii utilizați în științele cognitive, conexiunea se realizează printr-o *cartare* între două domenii de experiență (*cross-domain mapping*). Alegerea celor două domenii nu este accidentală, ci se face în funcție de similaritățile generice pe care le afișează cele două domenii luate în considerare, ceea ce înseamnă că aceste domenii devin relevante împreună și pot fi astfel corelate în experiență.

La rândul ei, metonimia, la fel ca și metafora, participă acum la un proces atât cognitiv, cât și cultural, cu rolul de a conceptualiza experiența, și nu doar de a ornamenta lingvistic aspecte ale acestei experiențe. Spre deosebire însă de metaforă, metonimia se realizează într-un singur domeniu al experienței (putem vorbi de o *cartare* în cadrul aceluiași domeniu – *within-domain mapping*), în care un element din domeniul respectiv va înlocui un alt element din același domeniu: „metonimia le îngăduie vorbitorilor să aibă acces mental la un element printr-un alt element, aflat în relație cu primul, iar relația este fie una convențională în sistemul conceptual sau poate fi descifrată într-un context dat.” (Kövecses 2006: 130; trad. autorului)

Referințe bibliografice:

BARSALOU, Lawrence 1992: *Cognitive Psychology: An Overview for Cognitive Scientists*, Lawrence Erlbaum, Hillsdale, NJ:.

KÖVECSES, Zoltán 2006: *Language, Mind, and Culture. A Practical Introduction*, Oxford University Press, Oxford.

LAKOFF, George 1987. *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*, The University of Chicago Press, Chicago.

LAKOFF, George, Mark Johnson 2003 [1980]: *Metaphors We Live By*, The University of Chicago Press, Chicago, London.

STOCKWELL, Peter. 2002. *Cognitive Poetics: An Introduction*. London: Routledge.

WITTGENSTEIN, Ludwig 1986 [1953]: *Philosophical Investigations*, Basil Blackwell, Oxford. Transl. by G.E.M. Anscombe.

* Această lucrare a fost finanțată din contractul POSDRU/159/1.5/S/140863, proiect strategic ID 140863 (2014), cofinanțat din Fondul Social European, prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013.